

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת כי תבא
ט"ו אלול תש"פ

א. מה היה כתוב באבנים?

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הָעָם לֵאמֹר שְׁמַר אֶת כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אֶתְכֶם הַיּוֹם:

וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבֹרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֵיךָ נָתַן לְךָ וְהִקַּמְתָּ לְךָ אֲבָנִים גְּדוּלוֹת וּשְׁדַת אֹתָם בְּשִׂיד: (כז, א-ב)

וְהָיָה בְּעֹבְרְכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן תִּקְיְמוּ אֶת הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וּשְׁדַת אֹתָם בְּשִׂיד: (כז, ד)

וְכִתַּבְתָּ עַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דְּבַר־יְהוָה הַזֶּה בְּאֵר הַיֵּטֵב: (כז, ה)

מסביר האבן עזרא:

והקמת לך אבנים גדולות – להכיל התורה. ויאמר הגאון: כי כתוב עליהן מספר המצוות, כמו הכתובות בהלכות גדולות כעין אזהרות, ויפה אמר.

ושדת אתם בשיד – טעמו: שיעמדו.

ומוסיף הרמב"ן:

וְכִתַּבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת כָּל דְּבַר־יְהוָה הַזֶּה – אמר ר"א בשם הגאון: שכתבו עליהם מנין המצוות כמו הכתובות בהלכות גדולות כעין אזהרות. וטעם באר היטב (דברים כז, ח), הכתיבה. ורבותינו אמרו (סוטה לב, ב): **בשבועים לשון**.

ומצינו בספר תאגיי שהיתה כל התורה כתובה בהן מבראשית עד לעיני כל ישראל בתאגיה וזיוניה, ומשם נעתקו התאגין בכל התורה. ויתכן שהיו האבנים גדולות מאד או שהיה ממעשה הנסים.

אִי יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר עֵיבָל:

כֹּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכַתּוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת אֲשֶׁר לֹא הִזִּיף עֲלֵיהֶן בְּרָזָל וַיַּעֲלוּ עָלָיו עֹלוֹת לַה' וַיִּזְבְּחוּ שְׁלָמִים:

וַיִּכְתֹּב שָׁם עַל הָאֲבָנִים אֶת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר כָּתַב לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יהושע ח, ל-לב)

ואחרי כן קרא את כל דברי התורה הברכה והקללה ככל הכתוב בספר התורה: (יהושע ח, לד)

כותב הרלב"ג (יהושע ח, לא):

כאשר צוה משה וגוי, אבנים שלמות אשר לא הניף עליהן ברזל – כמו שצותה התורה וזה ממה שירה שמה שאמר בתורה ואם מזבח אבנים תעשה לי היא מצוה לא רשות עם שכבר באה המצוה בבניית המזבח בהר עיבל וזכר שכתב שם על אבני המזבח פתשגן תורת משה אשר כתבה לפני בני ישראל.

והנה כבר נתבאר בתורה שכבר שדו אותם בשיד כדי שיכתבו שם כתב מבואר ואחשוב שמה שכתב שם הוא זאת הברכה והקללה אשר קראו בזה המקום ככתוב בתורת משה וזהו מ"ש שכבר קרא שם את כל דברי התורה הברכה והקללה וזה לאות שמה שכתב שם לא היה בו זולת זה ואם אי אפשר אלא שנודה שכתב שם כל התורה הנה אין זה זר מאד כל שכן אם היה המזבח גדול וגבוה ובכלל הנה אם היה בגודל מזבח בית שני לפי מה שספרו ממנו רבותינו ז"ל היה מכיל זה בכתיבה בינונית, והנה זה הוא

הנראה בעיני ר"ל שמה שנכתב שם כלל התורה ואי אפשר שנאמר שיהיה משנה תורת משה רמז לעשרת הדברות עד שנאמר שלא כתב שם כי אם עשרת הדברים וזה שהוא זכר שכבר כתבם משה לפני בני ישראל ומה שכתב שם משה לפני בני ישראל היה כלל התורה לא עשר הדברים לבד וקצת המפרשים אמרו שכבר כתב שם רמזים קצרים מתרי"ג מצוות כמו הענין באזהרות אשר נהגנו לקראם בחג השבועות שיש בהם רמזים קצרים מתרי"ג מצוות וזה רחוק בעיני שכבר נזכר בתורה וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב וזה מורה שמה שנכתב בתורה היה מבואר באופן שלם, והנה זכר שעשו שם כמו שצוה משה מענין הברכה והקללה לא נפל דבר ממה שנזכר מזה בפרשת כי תבא.

הנה ראינו כמה פירושים או שהיה כתוב כל התורה עם התגים, או כל התורה בשבעים לשון, או מנין תרי"ג מצוות, או הברכות והקללות. ובדרך רמז כתוב בספר אדרת אליהו (הבן איש חי):

[...] וזהו שאמר והיה בעברכם את הירדן ר"ל שרוצים אתם להעביר מה שיש בירדן הוא סוד נגה אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך הוא מקום הקדושה אשר שם אחיזת ישראל וזהו בעברכם את הירדן אל הארץ וגו' שתעבירו ניצוצי הקדושה מכאן לכאן אזי והקמות לך אבנים גדולות רמז לאותיות הקדש שפגמתם בהם והאותיות נקראים אבנים בס' יצירה כמ"ש אבן אחת בונה וכו' ע"ש וזהו והקמות לך אבנים גדולות ר"ל אותיות הקודש שהם גדולות תעשה להם קימה ועילוי בבירור זה שאתה מעביר ניצוצי קדושה שיש בקליפת נגה ונותן אותם במקום הקדושה כאמור. גם ושדת אותם בש"ד אותיות שד"י שתמשיך לניצוצי הקדושה הארה משם].

או יובן בס"ד לרמזו והקמות לך אבנים גדולות רמז למשיח בן דוד ומשיח בן יוסף שהמשיח נקרא אבן דכתיב משם רועה אבן ישראל וכמ"ש נמי בילקוט דניאל על פ' עד די אתגורת אבן די לא בידין ע"ש וכאן רמז על ב' משיחין ולכן אמר והקמות לך אבנים גדולות כי על ידי בירור ניצוצי הקדושה או תעשה בזה קימה והתרוממות לתרין משיחין הגדולים שיבואו במהרה בימינו אכי"ר.

ב. כח הדיבור

מובא במסכת מגילה (לא, ב):

תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבתורה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן.

כתב רבי שלמה הכהן רבינוביץ, אדמו"ר הראשון של חסידות ראדומסק בספרו תפארת שלמה בסוף פרשתינו: יש לתת טעם בענין התוכחה מה שאנו קוראים בעת הזאת. שתכלה שנה וקללותיה והוא כמו שאומרים ונשלמה פרים שפתינו (הושע יג, ג).

מותאם ונערך עם השלמת מקורות ע"י בנו יונתן יוסף, מתוך שיחתו השבועית של הרב בצרפתית.

לקבלת השיחה ב M או ב WhatsApp : A0583245820@gmail.com או באתרים לדעת ודרשו

ש"ח"ו נגזר אשר לא טוב הנה יצאנו חובותינו בקריאת הדברים האלה. וממילא יתהפכו לנו כולם לברכה.

האמנם כי באמת ידוע כמ"ש בספרים כי כל התוכחות הם ברכות כי בחי' הרחמים והחסדים הוא תמיד למעלה מהם כמ"ש בפ' ק"ש והיה אם שמוע וכו' וחרה כו' ואבדתם כו' עד ושמתם את דברי אלה כו' הנה השם ע"ב [הוא אחד משמותיו של הקב"ה, השם מורכב מ-72 (=ע"ב) יחידות בנות שלוש אותיות כל אחת, וכולל בסך הכל 216 אותיות] רשום למעלה וכתוב על כל תיבה כמבואר בסדור האר"י ז"ל [על פי כוונות האר"י, בקריאת שמע יש לכוון באחד משמות ע"ב של "יושר היפוך יושר" בכל מילה מפרשת "והיה אם שמוע"] והשם ע"ב הוא חסד כנודע וזהו להורות כי אלה הדברים אף כי נראים קשים הנה כולם משורש החסדים למעלה.

והשם ע"ב ממתיק כל הדינים ועושה אותם רחמים וחסדים על ישראל. וזה שנא' ושמתם את דברי אלה על לבבכם שאמר להם משרע"ה אף שלפי הנראה הנה דברי אלה הם קשים בכ"ז תשימו אותם על לבבכם כי פנימיות הדברים כולם הם ברכות שיצאו מלמעלה כנ"ל.

וז"ש הכ' שמעה ותשמח ציון ותגלגלה בנות יהודה למען משפטך. הנה משפטים הם הדינים ואמה"כ בכל זה הנה שמעה ותשמח ציון למען משפטך שמחה היא על הדינים האלו כי אתה ה' עליון ר"ל שבחי' הוי"ה של רחמים הוא עליון עליהם מאד נעלית על כל אלקים כי נעלית על כל בחי' אלקים הם הדינים הנה השם של חסד למעלה למעלה נעלה עליהם כנ"ל, והבן.

כתב בתחילת דבריו "הנה יצאנו חובותינו בקריאת הדברים האלה" כמה כח יש בדיבור וכמה אנחנו צריכים להיזהר. וכותב הרמב"ם בענין זה בהלכות סנהדרין (כו,א):

כל המקלל דיין מדייני ישראל עובר בלא תעשה שנאמר אלקים לא תקלל (שמות כב, כז) וכן אם קלל הנשיא אחד ראש סנהדרין גדולה או המלך הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר ונשיא בעמך לא תאור (שמות כב, כז) ולא דיין ונשיא בלבד אלא כל המקלל אחד מישראל לוקה שנאמר לא תקלל חרש (ויקרא יט, יד) ולמה נאמר חרש שאפילו זה שהוא אינו שומע ולא נצטער בקללה זו, לוקה על קללתו ויראה לי שהמקלל את הקטן הנכלם לוקה (הרי הוא כחרש).

וגם כותב בספר המצוות (מצות לאו שיז) :

הזהירנו מלקלל איש איזה שיהיה מישראל, והוא אמרו "לא תקלל חרש" (ויקרא יט, יד).

[...] ופעמים תהיה תנועת הנפש קטנה לבקשת עונש המזיק, וזה לקטנות עונש, עד שתנוח התנועה בצעקות וגומו עליו וקללו אע"פ שלא ישמע אותו אדם ולא יהיה במעמד ההוא. וזה מפורסם מפועל בעלי החמה וכעס, שתנוח דעתם בזה השיעור מהחטאים הקלים ואף על פי שיהיה החוטא בלתי יודע בכעסם ולא ישמע בחרופיהם.

ואולי יהיה בדעתנו כי בתכלית מה שנאסר לנו קללת איש מישראל כשיהיה שומע אותו, למה ששייגהו מן הצער והכאב, אבל קללת החרש אחר שלא ישמע ולא יכאב בו, שלא יהיה בזה חטא.

הנה הודיענו שהוא אסור והזהיר ממנו כי התורה לא הקפידה בענין המקולל לבד, אבל הקפידה גם כן בענין המקלל לבד כשהזהיר שלא יניע נפשו לנקימה ולא ירגיל לכעוס.

וגם מובא בספר החינוך (מצוה רלא):

אף על פי שאין בנו כח לדעת באי זה ענין תנוח הקללה במקולל, ואי זה כח בדבור להביאה עליו, ידענו דרך כלל מכל בני העולם שחוששין לקללות, בין ישראל בין שאר האומות, ויאמרו שקללת בני אדם גם קללת הדיוט תעשה רושם במקולל ותדביק בו המארה והצער. ואחר דעתנו דבר זה מפי הבריות, נאמר כי משרשי המצוה שמנענו השם מהזיק בפינו

לזולתנו כמו שמנענו מהזיק להם במעשה. וכעין ענין זה אמרו זכרונם לברכה (מועד קטן יח,א) ברית כרותה לשפתיים. כלומר, שיש כח בדברי פי אדם.

ג. צ"ח קללות

בפרשת בחוקותי יש מ"ט קללות. מצד שני בפרשתינו, מופיע הכפול צ"ח קללות. מסביר הכלי יקר (כח,טו):

והיה אם לא תשמע וגו' – כל הקללות הללו נאמרו בלשון יחיד ואותן שבפר' בחוקותי נאמרו כולם בלשון רבים ואם לא תשמעו וגו' כי גם באלו יש הרבה מכות אל הכלל כמו והיו שמך אשר על ראשך נחושתי. וכן יולך ה' אותך ואת מלכך וגו'. והרבה זולתם, ומאי טעמא היו אותן שבתורת כהנים מ"ט ואלו כפולות במספר צ"ח הלא דבר הוא.

והטעם אל זה הוא, לפי שאותן שבתורת כהנים נאמרו קודם הערכות אשר קבלו עליהם ישראל בשבועת הר גריזים והר עיבל וע"כ באו במספר מ"ט, לפי שני שערי בינה נבראו בעולם וכולם נמסרו למשה חסר א' (נדרים לח,א) מזה אתה למד שהדבר אפשרי למיין האנושי להכנס תוך חדר היכל החכמה והבינה ע"י מ"ט שערים הפתוחים לפניו והם שערי צדק אשר לפני ה' צדיקים יבואו בו להבין מתוכם בינה ודעת את ה'.

והחוטא אשר נכנסה בו רוח שטות ולבו טח מהבין וראה מ"ט שערי בינה פתוחים לפניו והוא לא נכנס בשום אחת מהם ע"כ ילקה במספר מ"ט, וקודם הערכות נאמר ואם לא תשמעו בלשון רבים לומר דווקא שאם כולם סג יחדיו נאלחו אז הם ראויין לאותן מכות כוללות אבל הצדיק אשר בתוכם הוא את נפשו ימלט, אבל כאן אחר הערכות כל אחד יסבול עונו ועון חבירו על כן באו במספר צ"ח כפול כנגד עונו ועון חבירו.

ונאמר והיה אם לא תשמע בלשון יחיד והמכות כלליות לומר לך שאפילו יחיד החוטא מסבב קללה אל הכלל, כמ"ש (דברים כט, יז-כא) פן יש בכם איש או אשה וכו', וכתוב וראו את מכות הארץ. ש"מ שרבים ישאו עון היחיד כמו שהיה במעשה של עכן (יהושע ז) לכך נאמר ואם לא תשמע. שאפילו יחיד שלא ישמע גורם מכות לרבים והם המכות הכלליות הנזכרים בפרשה.

ד"א לפי שנאמר ולא נתן לכם אלהים לב לדעת וגו' עד היום הזה. וכתוב (משלי ב, ג-ד) כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך, אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה. ודרשו בזה מ"ט מונים שני פעמים דהיינו מ"ט פנים טהור מ"ט פנים טמא (כמנין ודגלו ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב) ולא יכול האדם לבא לידי חקירה זו כי אם מתוך בינת הלב המשכיל במ"ט שערי בינה, שהרי הקדים לומר כי אם לבינה תקרא. כי הבינה כפול מן החכמה כי הנבון מבין דבר מתוך דבר, והכתוב אומר שלא היה להם לב לדעת דהיינו הבינה עד היום לפיכך דווקא ביום הזה נתייעדו צ"ח קללות על שלא דרשו התורה בשני פעמים מ"ט, אבל אותן שבתורת כהנים נאמרו קודם שנעשו בני בינה להבין דבר מתוך דבר דהיינו מ"ט מתוך מ"ט, על כן לא באו כי אם במספר מ"ט כי היה להם להבין לפחות המושכלות ראשונות הבאים במספר מ"ט לכל הפחות.

כתוב בספר נחל קדומים להחיד"א בפרשתינו שכל הצ"ח קללות נתקיימו בישראל שנאמר "כי מלאה צבא"ה" (ישעיהו מ,ב) ולעתיד יתהפכו כולן לטובה ולששון, נגיל"ה גימטריה צ"ח.

וגם כותב הרבי מליובאוויטש (בהתוועדיות משמ"ה) שהמילה סל"ח גימטריה צ"ח, שבזה מודגש התוכן האמיתי והפנימי דענין הסליחות, להפוך את הענינים הבלתי רצויים לזכויות, על דרך התוכן של צ"ח קללות שלפי האמת אינן רק ברכות.

שתכלה שנה וקללותיה ונזכה לטובה ולברכה לששון ולשמחה.